Dio I. – Zaštita temeljnih prava u Europskoj uniji

Zaštita temeljnih prava unutar Europske unije

1. Europska Unija, ljudska prava i temeljna prava

Europska unija (EU) utemeljena je na **vrijednostima** poštovanja **ljudskog dostojanstva**, **slobode**, **demokracije**, **jednakosti**, **vladavine prava** i **poštovanja ljudskih prava** (vidjeti članak 2. UEU-a).

Jedan je od glavnih ciljeva EU-a promicanje ljudskih prava unutar Unije i u svijetu.

U Ugovorima se pojavljuju oba pojma, pojam „ljudska prava" i pojam „temeljna prava". Nije jasno zašto se nekad koristi jedan, a nekad drugi pojam. Međutim, čini se da se izraz „ljudska prava" češće upotrebljava u odredbama koje se odnose na vanjske odnose Unije (tj. na njezine odnose s trećim zemljama i drugim međunarodnim organizacijama). S druge strane, u odredbama Ugovora koje se odnose na unutarnju dimenziju (tj. na zaštitu temeljnih prava unutar Unije) upotrebljava se izraz „temeljna prava". U ovom je priručniku naglasak na unutarnjoj dimenziji zaštite prava. Stoga će se upotrebljavati izraz „temeljna prava".

Pri izvršavanju ovlasti i zadaća koje su im povjerene Ugovorima institucije EU-a moraju poštovati temeljna prava EU-a. Moraju promicati i primjenu tih temeljnih prava ako to ne znači nikakvo proširivanje njihovih ovlasti kako su utvrđene u Ugovorima.

Države članice dužne su poštovati temeljna prava EU-a kada provode pravo EU-a. U dijelu II. ovog *priručnika* olakšava se utvrđivanje situacija u kojima su Unija i njezine države članice obvezne štititi temeljna prava EU-a.

No prije toga, u sljedećim ćemo odjeljcima navesti temeljna prava koja su zaštićena unutar EU-a i instrumente s pomoću kojih pojedinci mogu zahtijevati naknadu štete zbog njihova kršenja.

2. Temeljna prava zaštićena unutar EU-a

Stupanjem na snagu Ugovora iz Lisabona 1. prosinca 2009. EU je dobio vlastitu *povelju o pravima* pod nazivom Povelja o temeljnim pravima Europske unije (dalje u tekstu „Povelja").

Povelja sadržava preambulu i 54 članka podijeljenih u **sedam** glava. U glavama od I. do VI. (**Dostojanstvo**, **Slobode**, **Jednakost**, **Solidarnost**, **Prava građana** i **Pravda**) utvrđena su dotična temeljna prava, dok je u glavi VII. (*Opće odredbe kojima se uređuje tumačenje i primjena Povelje*) utvrđen niz pravila koja se odnose na tumačenje i primjenu tih temeljnih prava.

Više podataka o Povelji i njezinom sadržaju nalazi se u dijelu I. odjeljcima 2.1. i 2.2. ovog *priručnika*. No, glavna pravila glave VII. objašnjena su u dijelu III. ovog priručnika.

Povelja ima **istu pravnu snagu kao i Ugovori** na kojima se temelji EU (UEU i UFEU). Povelja i Ugovori smatraju se primarnim pravom EU-a i stoga se nalaze na vrhu izvora prava EU-a. Zbog toga su institucije EU-a obvezne poštovati Povelju, kao i države članice kada provode pravo EU-a. Taj izraz znači da Povelja ne zamjenjuje nacionalne ustave, iako ponekad može nad njima imati prevagu (o odnosu između Povelje i nacionalnih izvora temeljnih prava vidjeti dio III., odjeljak 2.).

Ipak, Povelja nije jedini izvor zaštite temeljnih prava unutar EU-a.

Od sedamdesetih godina prošlog stoljeća, dok još nije postojala povelja o pravima, Sud Europske unije jamčio je zaštitu temeljnih prava uzdižući ih na razinu **općih načela prava EU-a**. Ugovorom iz Lisabona potvrđuje se da ta su načela među izvorima temeljnih prava EU-a (više o tome u odjeljku 2.3.).

Usto, EU može postati stranka međunarodnih ugovora koji se odnose na zaštitu temeljnih prava. Od 22. studenoga 2011. EU je stranka Konvencije Ujedinjenih naroda (UN) o pravima osoba s invaliditetom, prvog međunarodnog pravno obvezujućeg instrumenta posvećenog utvrđivanju minimalnih standarda za zaštitu prava osoba s invaliditetom. To je ujedno prvi ugovor o ljudskim pravima čija je stranka postala Europska unija.

Štoviše, prema Ugovoru iz Lisabona, EU ima **pravnu obvezu pristupiti** Europskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, poznatijoj kao **Europska konvencija o ljudskim pravima (ECHR)**. ECHR, koji je na snazi od 1953., zaključen je pod okriljem Vijeća Europe, međunarodne organizacije za ljudska prava koja danas broji 47 država, od kojih su 28 države članice EU-a.

ECHR je prvi instrument putem kojeg se skupina država odlučila obvezati na poštovanje niza prava, prvenstveno građanskih i političkih. Važno je da ECHR omogućava pojedincima da pred nadnacionalnim sudom – Europskim sudom za ljudska prava u Strasbourgu – traže naknadu štete zbog toga što im je država stranka Konvencije prekršila dotična temeljna prava.

Iako je Ugovorom iz Lisabona Uniji nametnuta obveza pristupanja ECHR-u, Unija joj još nije pristupila. To, međutim, ne znači da ECHR nema nikakvu ulogu unutar EU-ova sustava zaštite temeljnih prava. O tome vidjeti odjeljak 2.4.

2.1. Nastanak Povelje EU-a

U lipnju **1999.**, **Europsko vijeće je na sastanku u Kölnu** zaključilo da bi temeljna prava primjenjiva na razini EU-a trebalo objediniti u jedinstveni dokument kako bi postala vidljivija.

Šefovi država ili vlada država članica koji su se sastali u Kölnu željeli su u Povelju uključiti opća načela utvrđena 1950. u ECHR-u, kao i ona koja proizlaze iz zajedničkih ustavnih tradicija država EU-a. Usto, Povelja je trebala uključivati temeljna prava koja se primjenjuju na građane Unije, kao i ekonomska i socijalna prava sadržana u Europskoj socijalnoj povelji Vijeća Europe i u Povelji Zajednice o temeljnim socijalnim pravima radnika. Trebala je odražavati i načela koja proizlaze iz sudske prakse Suda Europske unije i Europskog suda za ljudska prava.

Povelju je **sastavila Konvencija** koja se sastojala od po jednog predstavnika iz svake države članice Unije i Europske komisije, kao i zastupnika Europskog parlamenta te nacionalnih parlamenata.

Službeno su je proglasili Europski parlament, Vijeće i Komisija **u Nici u prosincu 2000.** Drugo proglašenje Povelje uslijedilo je 2007. u Strasbourgu kako bi se priznao skup izmjena početne verzije.

U **prosincu 2009.**, **stupanjem na snagu Ugovora iz Lisabona**, Povelji EU-a priznat je **obvezujući pravni učinak jednak Ugovorima**.

2.2. Sadržaj Povelje

Poveljom su u jednom dokumentu objedinjena prava koja su se ranije nalazila u raznim instrumentima EU-a i nacionalnih zakonodavstava, kao i u nizu konvencija donesenih u okviru Vijeća Europe, Ujedinjenih naroda (UN) i Međunarodne organizacije rada (ILO).

Čineći **temeljna prava jasnijima i vidljivijima**, Povelja se želi osigurati pravna sigurnost unutar EU-a.

Povelja sadržava **preambulu i 54 članka** podijeljenih u **sedam glava**:

glava I.: **Dostojanstvo** (ljudsko dostojanstvo, pravo na život, pravo na integritet osobe, zabrana mučenja i nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kazne, zabrana ropstva i prisilnog rada);

glava II.: **Slobode** (pravo na slobodu i sigurnost, poštovanje privatnog i obiteljskog života, zaštita osobnih podataka, pravo na stupanje u brak i pravo na osnivanje obitelji, sloboda mišljenja, savjesti i vjeroispovijedi, sloboda izražavanja i informiranja, sloboda okupljanja i udruživanja, sloboda umjetnosti i znanosti, pravo na obrazovanje, sloboda izbora zanimanja i pravo na rad, sloboda poduzetništva, pravo na vlasništvo, pravo na azil, zaštita u slučaju udaljavanja, protjerivanja ili izručenja);
glava III.: **Jednakost** (jednakost pred zakonom, nediskriminacija, kulturna, vjerska i jezična raznolikost, ravnopravnost žena i muškaraca, prava djeteta, prava starijih osoba, integracija osoba s invaliditetom);
glava IV.: **Solidarnost** (pravo radnika na informiranje i savjetovanje u poduzeću, pravo na kolektivno pregovaranje i djelovanje, pravo na pristup službama za posredovanje pri zapošljavanju, zaštita u slučaju neopravdanog otkaza, pošteni i pravični radni uvjeti, zabrana rada djece i zaštita mladih pri radu, obiteljski i profesionalni život, socijalna sigurnost i socijalna pomoć, zdravstvena zaštita, pristup službama od općeg gospodarskog interesa, zaštita okoliša, zaštita potrošača);
glava V.: **Prava građana** (pravo glasovati i biti biran na izborima za Europski parlament i na lokalnim izborima, pravo na dobru upravu, pravo pristupa dokumentima, Europski ombudsman, pravo na podnošenje peticije, sloboda kretanja i boravka, diplomatska i konzularna zaštita);
glava VI.: **Pravda** (pravo na djelotvoran pravni lijek i na pošteno suđenje, pretpostavka nedužnosti i pravo na obranu, načela zakonitosti i razmjernosti kaznenih djela i kazni, pravo da se ne bude dva puta suđen ili kažnjen za isto kazneno djelo);
glava VII.: Opće **odredbe kojima se uređuju tumačenje i primjena Povelje** (područje primjene, opseg i tumačenje prava i načela, odnos s ECHR-om, razlikovanje između „prava" i „načela", razina zaštite).

2.3. Opća načela prava EU-a koja se odnose na zaštitu temeljnih prava

Ugovor kojim je osnovana Europska ekonomska zajednica nije sadržavao odredbe o zaštiti temeljnih prava. Ipak, raniji predmeti pokrenuti pred **Sudom Europske unije** pokazali su da su akti EEZ-a mogli zadirati u temeljna prava kao što su, posebno, sloboda poduzetništva i pravo na vlasništvo.
Već sedamdesetih godina prošlog stoljeća Sud Europske unije potvrdio je da je **nadležan osigurati poštovanje temeljnih prava kao „općih načela prava"** (vidjeti predmet *11-70 Internationale Handelsgesellschaft*, točku 4.). To znači da su se nacionalni sudovi trebali suzdržati od odlučivanja o aktima EEZ-a na temelju nacionalnih izvora zaštite temeljnih prava.
Kasnije je Sud Europske unije potvrdio da i nacionalni akti obuhvaćeni područjem primjene (tadašnjeg) prava EEZ-a trebaju biti u skladu s temeljnim pravima zaštićenima pravom EEZ-a kao opća načela (vidjeti predmet *C-60/84 Cinéthèque*, točku 26.).
Međutim, kao bi uspostavio vezu između nacionalnih temeljnih prava i temeljnih prava EEZ-a, Sud Europske unije potvrdio je i da je **obvezan „crpiti inspiraciju iz ustavnih tradicija zajedničkih državama članicama"** (vidjeti predmet *4-73 Nold*, točku 13.). Slično tome, Sud se pozivao na **„međunarodne ugovore za zaštitu ljudskih prava na kojima su države članice surađivale ili kojih su potpisnice" kao na izvore smjernica** (isto). Sud Europske unije istaknuo je i da ECHR ima poseban značaj (vidjeti predmet *C-260/89 ERT*, točku 42.).
Člankom 6. stavkom 3. UEU-u u trenutačnoj se verziji predviđa sljedeće: „Temeljna prava, kako su zajamčena Europskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda i kako proizlaze iz ustavnih tradicija zajedničkih državama članicama, čine opća načela prava Unije".
Stoga je **Ugovorom iz Lisabona** potvrđena mogućnost da Sud Europske unije razvije zaštitu temeljnih prava kroz opća načela.
No, **ne postoje jasne naznake u pogledu odnosa između temeljnih prava kao općih načela i Povelje**. Ta dva izvora dijele isti pravni status ali, kad je riječ o zajamčenoj zaštiti, postoji znatno preklapanje (jer je sudska praksa Suda Europske unije o općim načelima nadahnula izradu nacrta Povelje, a i izvori nadahnuća za Povelju i opća načela se uvelike preklapaju).
Sud Europske unije još uvijek nije zauzeo jasan stav o tome: postoje predmeti u kojima se upućuje na oba izvora (vidjeti, na primjer, predmet C-441/14 Dansk Industri (DI), točku 22.).
Međutim, čini se razumnim priznati da opća načela o temeljnim pravima EU-a imaju barem dvije funkcije:
pomaganje u tumačenju Povelje: ako se odredbom Povelje kodificira temeljno pravo koje je Sud Europske unije već priznao kao opće načelo, sudska praksa koja se na to odnosi treba usmjeravati tumačenje te odredbe Povelje;
kao druga mogućnost **zaštite temeljnih prava koja nisu zajamčena Poveljom**.
Potrebno je napomenuti da se, bez obzira na (jedino) upućivanje na ECHR u članku 6. stavku 3. UEU-a, Sud Europske unije oslanjao i na druge međunarodne ugovore kao izvore općih načela prava EU-a: primjerice na UN-ovu Konvenciju o pravima djeteta ili na Europsku socijalnu povelju.
Stoga, važeći tekst članka 6. stavka 3. UEU-a ne bi trebao spriječiti oslanjanje na te druge instrumente.

2.4. Odnos između EU-a i ECHR-a

Trenutačno su sve države članice EU-a stranke Europske konvencije o ljudskim pravima (ECHR), no Unija nije. Stoga, Europski sud za ljudska prava u Strasbourgu nije nadležan preispitivati usklađenost akata i odredaba EU-a s ECHR-om. Suprotno tome, taj Sud može odlučivati o aktima država članica, uključujući one kojima se provode obveze koje proizlaze iz prava EU-a.
Europski sud za ljudska prava dopustio je poseban režim za akte država članica ako ti akti daju snagu zakonskoj obvezi Unije koja ne dopušta diskrecijski prostor u provedbi. Europski sud za ljudska prava neće razmatrati takve akte pod pretpostavkom da je zaštita temeljnih prava zajamčena unutar sustava EU-a barem jednaka onoj koju pruža ECHR. Međutim, ta je pretpostavka relativna: bit će pobijena ako je zaštita u konkretnom predmetu bila očigledno manjkava (takozvana „*bosporska pretpostavka*", nazvana prema predmetu u kojem se prvi put pojavila).
S druge strane, nikakav se poseban režim ne primjenjuje na akte država članica kojima se provode obveze koje proizlaze iz prava EU-a i kojima se državama članicama ne ostavlja diskrecijski prostor.
Od stupanja na snagu Ugovora iz Lisabona Unija ima zakonsku obvezu pristupiti ECHR-u. U članku 6. stavku 2. UEU-a navodi se sljedeće: „Unija pristupa Europskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda. To pristupanje ne utječe na nadležnosti Unije kako su utvrđene u Ugovorima".
Pristupanje zahtijeva stupanje na snagu Sporazuma o pristupanju između Unije i država koje su stranke ECHR-a. Godine 2013. dovršen je Nacrt sporazuma o pristupanju, ali ga je Sud Europske unije proglasio nespojivim s Ugovorima EU-a i Poveljom (vidjeti Mišljenje 2/13).
Međutim, činjenica da Unija (još uvijek) nije stranka ECHR-a ne znači da ECHR nema pravni značaj prema pravu EU-a. Trenutačno ECHR (i sudska praksa Europskog suda za ljudska prava kojom se tumači ECHR) ima dvije funkcije:
djeluje kao minimalni standard zaštite u odnosu na Povelju, u čijem se članku 52. stavku 3. navodi sljedeće: „u onoj mjeri u kojoj ova Povelja sadrži prava koja odgovaraju pravima zajamčenima Konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, značenje i opseg primjene tih prava jednaki su onima iz spomenute Konvencije. Ova odredba ne sprječava pravo Unije da pruži širu zaštitu" (vidjeti dio III., odjeljak 5.1. za više informacija);
moguće je osloniti se na ECHR i sudsku praksu Europskog suda za ljudska prava u zaštiti temeljnih prava kao općih načela prava EU-a, u skladu s člankom 6. stavkom 3. UEU-a (vidjeti odjeljak 2.3.).

3. Funkcije koje izvršavaju temeljna prava EU-a

Institucije i tijela EU-a (bez obzira na njihov službeni naziv: agencije, uredi itd.) moraju poštovati temeljna prava EU-a i promicati njihovu djelotvornu primjenu pri obavljanju svojih aktivnosti. Svaki akt koji donesu mora ispunjavati zahtjeve zaštite temeljnih prava.

Države članice EU-a isto tako moraju poštovati temeljna prava EU-a i promicati njihovu primjenu, ali samo kada djeluju unutar područja primjene prava EU-a (vidjeti dio II., odjeljak 3.).
Dakle, u pogledu akata EU-a, temeljna prava izvršavaju dvije glavne funkcije.
Prvo, ona služe kao *parametri tumačenja.* Akte EU-a treba tumačiti u kontekstu temeljnih prava EU-a, a ako postoji vjerojatnost različitih tumačenja, prednost se mora dati onom tumačenju koje je najviše u skladu s temeljnim pravima EU-a.
Na primjer, u predmetu C-131/12 Google Spain, Sud Europske unije *tumačio je Direktivu 95/46/EZ o zaštiti pojedinaca u vezi s obradom osobnih podataka i o slobodnom protoku takvih podataka u kontekstu članaka 7. i 8. Povelje EU-a o pravu na poštovanje privatnog života i pravu na zaštitu osobnih podataka. Iako Direktiva ne sadržava ni jednu odredbu o tome, Sud Europske unije smatrao je da se ona mora tumačiti na način da priznaje „pravo na zaborav": pravo osobe da od operatera pretraživača ishodi uklanjanje informacija koje se na nju odnose.*
Drugo, temeljna prava EU-a služe kao osnova i *parametri valjanosti.* Akt EU-a koji nije u skladu s temeljnim pravima EU-a i koji se ne može tumačiti u skladu s njima, nije valjan i može biti poništen tužbom za poništenje pred Sudom Europske unije ili pred Općim sudom ili može biti proglašen nevažećim u postupku prethodnog pitanja pred Sudom Europske unije (vidjeti odjeljak 4.).
Na primjer, u predmetu C-293/12 Digital Rights Ireland Sud Europske unije proglasio je Direktivu 2006/24/EZ o zadržavanju podataka nevažećom jer njezine odredbe nisu pružale dovoljna jamstva kojima bi se osiguralo da će se s osobnim podacima postupati u skladu s člancima 7. i 8. Povelje.
Temeljna prava EU-a služe i kao parametri usklađenosti s pravom EU-a nacionalnih akata obuhvaćenih područjem primjene prava EU-a. Takvi se akti moraju tumačiti u skladu s temeljnim pravima EU-a. U slučaju sukoba koji se ne može riješiti kroz tumačenje, nacionalno zakonodavno tijelo treba ukinuti ili izmijeniti nacionalni akt. Nadalje, ako dotično temeljno pravo EU-a ispunjava uvjete za izravni učinak, nacionalni ga sudovi i upravna tijela mogu primijeniti te ne primijeniti proturječnu nacionalnu odredbu. Ne trebaju čekati da domaće zakonodavno tijelo izmijeni postojeći nacionalni propis (o tome vidjeti više u dijelu III., odjeljku 7.).

4. Sudska sredstva dostupna pojedincima za traženje zaštite svojih temeljnih prava EU-a

Razna su sredstva, kao i mehanizmi, kojima upravljaju različita sudska i izvansudska tijela, dostupni prilikom traženja zaštite zbog kršenja temeljnih prava EU-a.
Sudsku zaštitu temeljnih prava iz Povelje pružaju Sud Europske unije u Luksemburgu i nacionalni sudovi država članica.
Ukoliko **kršenje temeljnih prava proizlazi iz mjere EU-a**, samo Sud Europske unije može poništiti taj akt. Postoje dva načina kako od Suda Europske unije zatražiti ocjenu usklađenosti akta s Poveljom:
putem tužbe za poništenje pred Općim sudom, koji je nadležan za odlučivanje o tužbama za poništenje koje podnose pojedinci;
putem prethodnog pitanja koje Sudu Europske unije upućuje nacionalni sud.
Ta dva načina kojima se aktivira sudstvo EU-a nisu međusobno zamjenjiva: za njih su propisani različiti uvjeti i različita postupovna pravila.
Na primjer, prema članku 263. stavku 4. UFEU-a, postoji rok za podnošenje tužbe za poništenje. Nadalje, kako bi stekao pravo pokrenuti postupak, podnositelj treba dokazati da se mjera koju osporava izravno ili osobno odnosi na njega. Pravila kojima se uređuje „aktivna procesna legitimacija" vrlo su stroga i zato je pojedincima često teško pokrenuti postupak izravno pred sudovima EU-a.
S druge strane, ne postoje rokovi za upućivanje prethodnog pitanja Sudu Europske unije, ali to mogu učiniti samo nacionalni sudovi (vidjeti članak 267. UFEU-a). Stoga se pred nacionalnim sudom mora voditi sudski postupak u kojem se dovodi u pitanje akt EU-a (ili nacionalna mjera kojom se provodi pravo EU-a), a koji su navodno u suprotnosti s temeljnim pravima EU-a: bilo koja od stranaka u postupku može od nacionalnog suda zatražiti da uputi prethodno pitanje Sudu Europske unije, ali konačnu odluku donosi nacionalni sud (koji može uputiti prethodno pitanje i na vlastitu inicijativu).
Ako **kršenje temeljnih prava proizlazi iz nacionalnog akta, nacionalni sudovi imaju primarnu odgovornost pružiti zaštitu** (nadležni sud određuje se u skladu s nacionalnim pravilima o podjeli zadataka između sudova dotične države članice).
Nacionalni je sud prvo dužan utvrditi je li pitanje obuhvaćeno područjem primjene temeljnih prava EU-a ili nacionalnih temeljnih prava. Ako se primjenjuju temeljna prava EU-a (vidjeti dio II., odjeljke od 1. do 3.), nacionalni će sud pružiti zaštitu na temelju tih prava. **U slučaju dvojbe**, nacionalni sud može **uputiti prethodno pitanje** Sudu Europske unije o tumačenju prava EU-a.
Izbor najprikladnijeg postupka može biti težak, a stručna pravna pomoć može biti korisna: određene napomene u tom pogledu nalaze se u dijelu III., odjeljku 2. Kako bi omogućio strankama i njihovim pravnim zastupnicima bolje razumijevanje pravila kojima su uređeni navedeni postupci, Sud Europske unije donio je neke praktične upute za stranke koje se odnose na predmete pred tim sudom. Nadalje, Sud Europske unije sastavio je Preporuke namijenjene nacionalnim sudovima koje se odnose na pokretanje prethodnog postupka dajući smjernice o tome je li svrsishodno uputiti prethodno pitanje, kao i praktične informacije o obliku i učinku takvog pitanja.

5. Izvansudska sredstva dostupna pojedincima za traženje zaštite svojih temeljnih prava

Problemi koji se odnose na zaštitu temeljnih prava EU-a mogu se rješavati i putem izvansudskih mehanizama.

Kršenja temeljnih prava koja počine institucije, tijela, uredi i agencije EU-a

Prigovor Europskom ombudsmanu: pravo obraćanja Europskom ombudsmanu, koje je i samo temeljno pravo (propisano člankom 44. Povelje EU-a), dopušta građanima EU-a i osobama s trajnim boravištem u Uniji da prijave „nepravilno postupanje" institucija, tijela i agencija EU-a, uz iznimku Suda Europske unije u obavljanju svojih dužnosti.
Prigovor Europskom nadzorniku za zaštitu podataka: svatko tko smatra da su njegova prava bila povrijeđena kada je institucija, tijelo, ured ili agencija EU-a obrađivala njegove podatke može podnijeti prigovor Europskom nadzorniku za zaštitu podataka služeći se obrascem za podnošenje prigovora.

Kršenja temeljnih prava koja počine države članice

Prigovor Europskoj komisiji zbog toga što su nacionalna tijela povrijedila temeljna prava (uz uvjet da ta tijela djeluju unutar područja primjene prava EU-a: vidjeti dio II., odjeljke od 1. do 3.). Detaljne informacije o tome kako podnijeti prigovor i o tome kako ga rješava Komisija dostupne su ovdje.
Predstavka Europskom parlamentu: pravo na podnošenje predstavke, koje je i samo temeljno pravo (utvrđeno člankom 44. Povelje EU-a), omogućava građanima EU-a i osobama s trajnim boravištem u Uniji da skrenu pozornost Europskog parlamenta na pitanje koje je u nadležnosti Unije i koje se izravno odnosi na podnositelja predstavke. Više informacija o pravu na podnošenje predstavke dostupno je ovdje.
Putem Portala Europskog parlamenta za predstavke moguće je podnijeti novu predstavku ili dati podršku nekoj već postojećoj.

Posljednji put ažurirano: 22/10/2018

Stranicu održava Europska komisija. Informacije na ovoj stranici ne odražavaju nužno službeno stajalište Europske komisije. Europska komisija ne preuzima nikakvu odgovornost za informacije ili podatke sadržane ili navedene u ovom dokumentu. Pogledajte pravnu obavijest koja se odnosi na propise za autorska prava za europske stranice.